

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Илиана Христова Мирчева,

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, ФНОИ,

относно представените материали по конкурс за заемане на научна длъжност „доцент“ по професионално направление 1.2. Педагогика (Методика на обучението по родинознание, човекът и природата и човекът и обществото), обявен за нуждите на Факултета по педагогика при Югозападен университет „Неофит Рилски“ - Благоевград в ДВ бр. 34 от 22.04.2025 г.

Основание за представяне на становището: Със заповед 1313/ 20.06.2025 г. на ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски“ - Благоевград съм определена за член на научно жури в конкурса за заемане на научна длъжност „доцент“ по професионално направление 1.2. Педагогика (Методика на обучението по родинознание, човекът и природата и човекът и обществото), обявен за нуждите на Факултета по педагогика при Югозападен университет „Неофит Рилски“ - Благоевград в ДВ бр. 34 от 22.04..2025 г.

Единствен участник в конкурса е гл. ас. д-р Цветомира Илиева Иванова.

Данни за участника в конкурса: Гл. ас. д-р Цветомира Илиева Иванова през 2017 г. е получила образователната и научна степен „доктор“ по Методика на обучението по родинознание и природознание в началните класове въз основа на защитена дисертация на тема „Формиране на изследователски умения у учениците чрез обучението по „Човекът и природата“. В периода 2014-2016 г. е гост преподавател в Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград. От 2016 до 2020 г. е асистент, а след 2020 г. е главен асистент в ЮЗУ.

Научно-изследователска дейност: Гл. ас. д-р Цветомира Илиева Иванова е представила за участие в конкурса 28 самостоятелни публикации – 2 монографии, едната от които е книга на базата на дисертационния труд, 2 статии, публикувани в научно издание, реферирано и индексирено в световноизвестни бази данни с научна информация, и 24 статии и доклади, публикувани в нереферирани издания с научно рецензиране. Представените

трудове се отнасят предимно към една основна тематична област, а именно приложение на опитно-изследователската дейност на учениците от началните класове в обучението по родинознание, човекът и природата и човекът и обществото. Публикациите пряко кореспондират с профила на конкурса.

Монография

Книгата на Цветомира Иванова е посветена на проблем, който все още не е намерил достатъчно място в педагогическата литература в страната.

Трудът е оформен според всички правила на едно научно изследване с теоретико-експериментален характер. Разработен е в рамките на 246 страници и е структуриран в увод, три глави, заключение. Литературният списък обхваща 190 източника, от които 172 са на кирилица, а 18 на латиница. В края на книгата са включени приложения. Приложени са таблици, анкетни карти, копия от методически варианти.

В увода е направена обосновка за избора на темата. Описани са тенденции в развитието на началното образование. Представена е идеята за използването на екологичния подход в системата на началното образование. Формулирани са общата цел и хипотезата на изследването. Подробно са представени задачите на дисертационното изследване. Описани са изследователските методи. В уводната част са представени основните работни понятия.

В първа глава „Образователните ценности на екологичния подход в началния етап на основната образователна степен“ авторът прави кратък исторически преглед на идеята за природосъобразност и връзката с обучението. Проследено е мястото на екологичния подход в учебните програми по родинознание и в учебно-методическите комплекти. Направен е анализ на учебното съдържание, заложено в учебната документация. Формулирани са подходящи изследователски въпроси.

Във втора глава „Методически проекции на екологичния подход в образователния процес по родинознание“ са представени методи и средства за обогатяването на субективния опит на ученика като участник в учебния процес. Обърнато е внимание и на ролята на екологичния подход за развитието на природосъобразно отношение у учениците. Изтъкнато е

значението на опитно-изследователските дейности за развитието на учениците от начална училищна възраст.

В трета глава „Концепцията „Екологичният подход в учебния процес по родинознание“ е анализирана връзката между ученика, учителя и учебното съдържание. Представени са резултатите от проведени анкетни проучвания с ученици и с учители. Представени са организацията и етапите на реализирания педагогически експеримент. Използван е набор от популярни експерименти за обучението. Направен е анализ на резултатите от констатиращия и от контролния експеримент, формулирани са изводи от проведеното експериментално изследване. Потвърдена е ефективността на приложената методика.

В заключение би могло да се обобщи, че трудът на Цветомира Иванова на тема „Екологичният подход в учебния процес по родинознание“ има следните положителни страни:

- Разгърната е тема, която не е разработвана подробно в българската педагогическа литература.
- Представено е теоретично проучване на поставения научен проблем, като са разгледани различни негови аспекти.
- Целта, задачите и хипотезата на изследването са прецизно формулирани.
- В проучването са обхванати различни категории лица, което позволява проблемът да се изследва от различни аспекти.
- Методите на изследване са адекватни на темата на проучването и кореспондират с поставените изследователски задачи и въпроси. Съчетанието на методи за количествен и качествен анализ позволява да се изведат закономерности в проведеното изследване и да се потърсят причините за получените резултати.
- Създадена и апробирана е педагогическа технология за формиране на екологични представи и понятия, основана на използването на опитно-изследователски дейности в рамките на кръжочна дейност. В нея са включени разнообразни методи и средства на обучение. Направен е подбор на подходящо учебно съдържание. Разработен е комплекс от проблемни

ситуации, които могат да се разгърнат чрез опитно-изследователски дейности.

- В резултат на направения анализ на резултатите от изследването са формулирани обобщения, които следват логично от проведеното изследване.

Към изследването могат да се направят някои препоръки и забележки:

- Историческият преглед в първа глава е основан предимно на един източник. Тук би могло да се направи по-задълбочено проучване, като се обогати библиографията.
- Анализът на учебното съдържание е твърде обширен и излиза извън рамките на изследваната проблематика. Той би бил по-научно издържан и полезен за читателя, ако се основава само на формулираните от автора критерии, свързани с използването на екологичния подход. Така се явява дисбаланс в представения труд.
- Би било подходящо на места да се прецизира използването на понятието „екологично“, особено в анализа на учебното съдържание.

В заключение:

Цветомира Иванова представя книга на тема „Екологичният подход в учебния процес по родинознание“, в която извършеният теоретичен анализ се допълва с емпирично изследване. Обобщенията, формулирани в труда могат да послужат като отправна точка за приложение на предложената педагогическа технология. Структурата и съдържанието имат качествата на хабилитационен труд.

Книга въз основа на дисертационния труд

Кандидатът представя книгата „Опитно-изследователската дейност на учениците в обучението по „Човекът и природата“, която представя дисертационния труд на автора. В него в рамките на три глави са представени теоретичните основи на опитно-изследователската дейност на учениците в обучението по учебния предмет човекът и природата. Описана е технология за формиране на изследователски умения у учениците в процеса на обучение. Обърнато е специално внимание и на диагностиката на изследователските умения на учениците. За този труд гл. ас. д-р

Цветомира Иванова е получила образователната и научна степен „доктор“ по Методика на обучението по родинознание и природознание в началните класове през 2017 г.

Статии в реферирани научни издания

Кандидатът представя две статии в списание Педагогика (издание, реферирано и индексирено в световноизвестни бази данни с научна информация). Основен акцент в статиите отново е темата за опитно-изследователската дейност на учениците в обучението по човекът и природата. Направена е характеристика на основното понятие. Представени са елементи от опитно обучение с третокласници, което до голяма степен служи като основа на педагогическия експеримент, описан в монографията.

Статии в нереферирани научни издания

За конкурса д-р Цветомира Иванова представя и 24 статии и доклади, публикувани в нереферирани издания с научно рецензиране. От тях 14 са доклади, публикувани в сборници от конференции, а останалите 10 са публикувани в научни списания и годишници. В по-голямата част от публикациите основна тема е отново опитно-изследователската дейност на учениците от началните класове. Разгледани са различни аспекти на изследваната тема. В някои от последните публикации авторът се насочва и към други теми от методиката на обучението по родинознание, човекът и природата и човекът и обществото. Описани са възможностите за използването на моделирането като метод на обучение. Обръща се внимание и на паралелното използване на кооперативното (съвместното) и на състезателното учене. Проучени са и някои възпитателни аспекти, свързани с извънурочните и извънкласните дейности. Засегната е и темата за STEM обучението. Приследяват се възможности за развитие на детските познавателни способности и интереси чрез различни учебни средства, като мисловната карта, природоизследователския дневник.

Преподавателска дейност:

От представената справка и от автобиографията личи, че с годините д-р Цветомира Иванова обогатява курсовете, които води със студентите. Повечето от тях са свързани с профила на конкурса.

Научно-изследователска дейност:

Гл. ас. д-р Цветомира Иванова има участие в осем научни проекта – 7 национални и един международен. От тях два пряко кореспондират с профила на конкурса. Кандидатът има участие в 14 национални и международни конференции, чрез които популяризира своите проучвания. 12 от публикуваните статии са в международни издания. Има и три участия в преподавателска мобилност по програма Еразъм+. Член е и на СБУ от 2017 г. Кандидатът представя и списък с 20 цитирания – 15 в колективни томове с научно рецензиране и 5 в нереферирани списания с научно рецензиране.

Приноси

В своите научни трудове д-р Иванова откроява значими аспекти по разглежданата проблематика (по профила на конкурса). Показва добра осведоменост по проблема, което и позволява да постави върху добра основа своите научни изследвания. Основна област на нейните проучвания е опитно-изследователската дейност на учениците от началните класове в природонаучното образование, която тя разглежда от различни гледни точки.

Преподавателската и дейност е пряко насочена към профила на конкурса. Популяризирането на нейните изследвания се реализира чрез участието в редица конференции, отразено е в цитиранията.

Препоръки и въпроси

Препоръчвам разширяването на диапазона на изследваната научна тематика и излизане извън рамките на дисертационния труд.

Би било уместно библиографията в публикациите да се обогати с по-съвременни източници в национален и международен аспект.

Препоръчвам в бъдеще публикациите да излязат извън рамките на теоретични обзори и да представят резултати от собствени емпирични изследвания.

Какви са предимствата на кооперативното (съвместното) учене в обучението по родинознание, човекът и природата и човекът и обществото?

Какви модерни организационни форми на обучение извън рамките на урока могат да се използват за разгръщане на природонаучното учебно съдържание в началните класове?

Заклучение:

Въз основа на констатираните научни постижения и академична активност, давам положителна оценка и предлагам на уважаемите членове на научното жури да предложат на Факултетния съвет на Факултета по педагогика при Югозападен университет „Неофит Рилски“ - Благоевград на гл. ас. д-р Цветомира Илиева Иванова да бъде присъдена научната длъжност „**доцент**“ по професионално направление 1.2. Педагогика (Методика на обучението по родинознание, човекът и природата и човекът и обществото).

18.08.2025 г.

София

Написал рецензията:

(проф. д-р Илиана Мирчева)

REVIEW

by Prof. Dr. Iliana Christova Mirtschewa,

Sofia University "St. Kliment Ohridski", FNOI,

regarding the submitted materials for the competition for the position of "Associate Professor" in the professional field 1.2. Pedagogy (Methodology of teaching in Homeland Studies, Man and Nature and Man and Society), announced for the needs of the Faculty of Pedagogy at the Southwestern University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad in the State Gazette No. 34 of 22.04.2025.

Grounds for presenting the opinion:

By order 1313/ 20.06.2025 of the rector of the Southwestern University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad, I am appointed as a member of the scientific jury in the competition for the position of "associate professor" in the professional field 1.2. Pedagogy (Methodology of teaching in Homeland Studies, Man and Nature and Man and Society), announced for the needs of the Faculty of Pedagogy at the South-West University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad in the State Gazette No. 34 of 22.04.2025.

The only participant in the competition is Senior Assistant Professor Dr. Tsvetomira Ilieva Ivanova.

Data about the participant in the competition:

Senior Assistant Professor Dr. Tsvetomira Ilieva Ivanova in 2017 received the educational and scientific degree "Doctor" in Methodology of Teaching Homeland Studies and Natural Science in Primary Grades based on a defended dissertation on the topic "Formation of Research Skills in Students through Teaching "Man and Nature". In the period 2014-2016 she was a guest lecturer at the Southwestern University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad. From 2016 to 2020 she was an assistant professor, and after 2020 she was a chief assistant professor at the Southwestern University.

Scientific research activity:

Senior Asst. Prof. Dr. Tsvetomira Ilieva Ivanova has submitted 28 independent publications for participation in the competition – 2 monographs, one of which is a book based on the dissertation work, 2 articles published in a scientific publication, referenced and indexed in world-renowned databases with scientific information, and 24 articles and reports published in non-refereed publications

with scientific review. The presented works relate mainly to one main thematic area, namely the application of the experimental research activity of primary school students in the education of homeland, man and nature and man and society. The publications directly correspond to the profile of the competition.

Monography

The book by Tsvetomir Ivanova is dedicated to a problem that has not yet found enough space in the pedagogical literature in the country.

The work is structured according to all the rules of a scientific study of a theoretical-experimental nature. It is developed within 246 pages and is structured in an introduction, three chapters, and a conclusion. The bibliography includes 190 sources, of which 172 are in Cyrillic and 18 in Latin. Appendices are included at the end of the book. Tables, questionnaires, and copies of methodological options are attached.

The introduction provides a justification for the choice of the topic. Trends in the development of primary education are described and the idea of using the ecological approach in the primary education system is also presented. The general goal and hypothesis of the study are formulated. The tasks of the dissertation research are presented in detail and the research methods are described. The introductory part presents the main working concepts.

In the first chapter "The educational values of the ecological approach in the initial stage of the basic educational level", the author makes a brief historical overview of the idea of environmental friendliness and the connection with education. The place of the ecological approach in the curricula of "homeland" and in the educational and methodological sets is traced. An analysis of the educational content set out in the educational documentation is made. Appropriate research questions are formulated.

In the second chapter "Methodological projections of the ecological approach in the educational process of home studies" methods and means for enriching the subjective experience of the student as a participant in the learning process are presented. Attention is also paid to the role of the ecological approach in the development of an environmentally friendly attitude in students. The importance of experimental and research activities for the development of students of primary school age is emphasized.

In the third chapter, “The Concept of “The Ecological Approach in the Educational Process of Homeland Studies”, the relationship between the student, the teacher and the educational content is analyzed. The results of surveys conducted with students and teachers are presented. The organization and stages of the implemented pedagogical experiment are presented. A set of popular experiments for training is used. An analysis of the results of the ascertaining and control experiments is made, conclusions are formulated from the conducted experimental research. The effectiveness of the applied methodology is confirmed. In conclusion, it could be summarized that the work of Tsvetomira Ivanova on the topic “The Ecological Approach in the Educational Process of Homeland Studies” has the following positive aspects:

- A topic is developed that has not been developed in detail in the Bulgarian pedagogical literature.
- A theoretical study of the scientific problem is presented, examining its various aspects.
- The goal, objectives and hypothesis of the study are precisely formulated.
- The study covers different categories of people, which allows the problem to be studied from different aspects.
- The research methods are adequate to the topic of the study and correspond to the research tasks and questions set. The combination of quantitative and qualitative analysis methods allows to deduce regularities in the conducted study and to search for the reasons for the obtained results.
- A pedagogical technology for the formation of ecological ideas and concepts has been created and tested, based on the use of experimental and research activities within the framework of a circle activity. It includes various methods and means of training. A selection of appropriate educational content has been made. A complex of problem situations has been developed that can be deployed through experimental and research activities. As a result of the analysis of the results of the study, generalizations have been formulated that follow logically from the conducted study.

Some recommendations and remarks can be made to the study:

- The historical overview in the first chapter is based mainly on one source. A more in-depth study could be done here, by enriching the bibliography.
- The analysis of the educational content is too extensive and goes beyond the scope of the researched issues. It would be more scientifically sound and useful for the reader if it were based only on the criteria formulated by the author, related to the use of the ecological approach. Thus, an imbalance appears in the presented work.
- It would be appropriate to specify in places the use of the term “ecological”, especially in the analysis of the educational content.

In conclusion:

Tsvetomira Ivanova presents a book on the topic "The Ecological Approach in the Educational Process of Homeland Studies", in which the theoretical analysis is supplemented with empirical research. The generalizations formulated in the work can serve as a starting point for the application of the proposed pedagogical technology. The structure and content have the qualities of a habilitation work.

Book based on the dissertation work

The candidate presents the book "The Experimental and Research Activity of Students in the Education of "Man and Nature", which presents the author's dissertation work. It presents the theoretical foundations of the experimental and research activity of students in the education of the subject of man and nature within three chapters. A technology for the formation of research skills in students in the learning process is described. Special attention is also paid to the diagnostics of students' research skills. For this work, ch. Assistant Professor Tsvetomira Ivanova received the educational and scientific degree "Doctor" in Methodology of Teaching Homeland Studies and Natural Science in Primary Grades in 2017.

Articles in refereed scientific journals

The candidate presents two articles in the journal Pedagogy (a publication that is refereed and indexed in world-renowned databases of scientific information). The main emphasis in the articles is again on the topic of experimental and research activities of students in the education of man and nature. A characterization of the

main concept is made. Elements of experimental education with third-graders are presented, which largely serves as the basis for the pedagogical experiment described in the monograph.

Articles in non-refereed scientific publications

For the competition, Dr. Tsvetomira Ivanova also presents 24 articles and reports published in non-refereed publications with scientific review. Of these, 14 are reports published in conference proceedings, and the remaining 10 are published in scientific journals and yearbooks. In the majority of publications, the main topic is again the experimental and research activity of primary school students. Various aspects of the research topic are examined. In some of the latest publications, the author also focuses on other topics from the methodology of teaching in homeland studies, man and nature and man and society. The possibilities for using modeling as a teaching method are described. Attention is also paid to the parallel use of cooperative (joint) and competitive learning. Some educational aspects related to extracurricular and extracurricular activities are also studied. The topic of STEM education is also touched upon. Opportunities for developing children's cognitive abilities and interests are pursued through various teaching tools, such as mind maps and nature exploration journals.

Teaching activity:

From the submitted reference and the autobiography, it is clear that over the years Dr. Tsvetomira Ivanova has enriched the courses she leads with students. Most of them are related to the profile of the competition.

Scientific and research activity:

Senior Asst. Prof. Dr. Tsvetomira Ivanova has participated in eight scientific projects – 7 national and one international. Two of them directly correspond to the profile of the competition. The candidate has participated in 14 national and international conferences, through which she popularizes her research. 12 of the published articles are in international publications. She has also participated in three teaching mobility programs under the Erasmus+ program. She has also been a member of the Bulgarian Society of Sciences since 2017. The candidate also presents a list of 20 citations – 15 in collective volumes with scientific review and 5 in non-refereed journals with scientific review.

Contributions:

In her scientific works, Dr. Ivanova highlights significant aspects of the issues under consideration (in the profile of the competition). She shows good awareness of the problem, which allows her to place her scientific research on a good basis. The main area of her research is the experimental and research activity of primary school students in natural science education, which she examines from different perspectives.

Her teaching activity is directly aimed at the profile of the competition. The popularization of her research is realized through participation in a number of conferences, which is reflected in the citations.

Recommendations and questions

I recommend expanding the range of the researched scientific topic and going beyond the framework of the dissertation work.

It would be appropriate to enrich the bibliography in the publications with more modern sources in a national and international aspect.

I recommend that in the future, the publications go beyond the framework of theoretical reviews and present results of their own empirical research.

What are the advantages of cooperative learning in the teaching of homeland, man and nature and man and society?

What modern organizational forms of learning outside the traditional lessons can be used to develop science curriculum in primary grades?

Conclusion:

Based on the established scientific achievements and academic activity, I give a positive assessment and propose to the esteemed members of the scientific jury to propose to the Faculty Council of the Faculty of Pedagogy at the Southwestern University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad that Senior Assistant Professor Dr. Tsvetomira Ilieva Ivanova be awarded the scientific position of "associate professor" in the professional field 1.2. Pedagogy (Methodology of teaching in Homeland Studies, Man and Nature and Man and Society).

08/18/2025 Reviewer:

Sofia (Prof. Dr. Iliana Mirtschewa)